

Anna Kołomycew

Ekonomia społeczna jako instrument aktywizacji zawodowej młodzieży. Analiza rozwiązań systemowych

Wprowadzenie

Pomimo świadomości znaczenia młodzieży w procesach rozwoju, trudno mówić o faktycznie realizowanej przez władze Polski polityce młodzieżowej. Dotąd młodzież nie była traktowana w sposób podmiotowy, ale raczej jako jedna z wielu grup odbiorców przedsięwzięć realizowanych przez polskie władze. Brak powiązania działań adresowanych do młodzieży z wdrażaniem innych polityk sektorowych sprawia, że nie wszystkie dostępne rozwiązania są w pełni wykorzystywane. Trudna sytuacja młodych ludzi na rynku pracy powoduje, że niezbędne są działania, które pozwoliłyby im podejmować zatrudnienie i wkraczać w dorosłe życie. Szansę na częściową poprawę aktywności zawodowej młodzieży, a przynajmniej przygotowanie jej do podjęcia zatrudnienia w przyszłości, dają podmioty ekonomii społecznej, które w państwach Europy Zachodniej stanowią ważny podmiot rynku pracy i element gospodarek narodowych.

Celem niniejszego artykułu jest zidentyfikowanie i ocena rozwiązań systemowych w zakresie polityki młodzieżowej i sektora ekonomii społecznej przyjętych w Unii Eu-

ropejskiej oraz w Polsce. Dokonując analizy literatury przedmiotu, aktów prawnych i dokumentów strategicznych dotyczących wskazanych sfer, autorka starała się zweryfikować, w jakim stopniu istniejące rozwiązania na rzecz poprawy sytuacji młodzieży uwzględniają możliwości i potencjał ekonomii społecznej. Na jakim etapie rozwoju znajduje się sektor ekonomii społecznej w Polsce? I czy w jego obecnej konstrukcji przewidziano miejsce dla młodzieży, nie tylko jako przedmiotu, ale i jako podmiotu podejmowanych działań?

Młodzież na rynku pracy

Kwestia zatrudnienia oraz niski poziom przedsiębiorczości młodych ludzi zostały wskazane w raporcie *Młodzi 2011* jako problem społeczny, na który władze muszą zwrócić uwagę i podjąć działania interwencyjne¹. W ciągu ostatnich lat, w związku z niekorzystnymi tendencjami gospodarczymi, wejście na rynek pracy młodych ludzi zaczęło się opóźniać. Trudności związane ze znalezieniem zatrudnienia spowodowały wydłużenie okresu edukacji formalnej. W wypadku młodych kobiet tendencja ta

dotatkowo jest związana z silniejszym dążeniem do podnoszenia kwalifikacji, a także z często negatywnym nastawieniem pracodawców do tej grupy potencjalnych pracowników. Obawy te, w sytuacji braku systemu wsparcia instytucjonalnego młodych rodziców (w postaci żłobków i przedszkoli), w dużej mierze są zasadne².

Niepokojącym zjawiskiem obserwowanym w całej Europie są tzw. NEETs (*Not in Education, Employment or Training*) — osoby nieuczące się, niepracujące i nieuczestniczące w innych formach kształcenia pozaformalnego. Do grupy tej zaliczanych jest obecnie około 14 mln Europejczyków w przedziale wiekowym 15–29 lat, co stanowi 15,4% tej grupy³. Przynależność do kategorii NEETs w dużej mierze jest zdeterminowana pochodzeniem (rodziny o niskim dochodzie, słabo wykształcone) i środowiskiem nieaktywnym zawodowo, zagrożonym wykluczeniem i niepodejmującym żadnej aktywności zmierzającej do poprawy sytuacji⁴.

Innym problemem młodych ludzi, którym pomimo trudnej sytuacji udało się znaleźć miejsce pracy, jest brak stabilnego zatrudnienia (tzw. umowy śmieciowe), niskie wynagrodzenie oraz praca poniżej kwalifikacji zawodowych. Uniemożliwia to usamodzielnienie się i rozpoczęcie życia „na własny rachunek”, bez wsparcia rodziny. Podobna sytuacja jest współcześnie obserwowana także w innych państwach europejskich, a zjawisko to określa się mianem prekariatu (*precarious workers*)⁵. Sytuacja ta generuje kolejne negatywne zjawisko: tzw. pracujących biednych. Pomimo zatrudnienia i wykonywanej pracy niestabilne umowy, częściowe etaty oraz zaniżane wynagrodzenie powodują, że młodzi ludzie nie są w stanie samodzielnie funkcjonować⁶.

Rezultatem trudności młodych na rynku pracy są procesy migracyjne, które w przypadku Polski nasiliły się po 2004 r. (migra-

cje zewnętrzne). Z uwagi na trudną sytuację gospodarczą coraz częściej można też obserwować migracje młodzieży poza Europę⁷. Do negatywnych konsekwencji migracji należą m.in. wyludnianie się niektórych obszarów, zmiana struktury społecznej, osłabienie więzi społecznych oraz poczucia przynależności i zakorzenienia w określonej kulturze. W większości wypadków odpływ kapitału, jakim są wykształceni młodzi ludzie, jest bezpowrotny⁸.

Wobec jedynie zasygnalizowanych problemów młodzieży związanych z zatrudnieniem konieczne stało się poszukiwanie nowych rozwiązań, które stworzyłyby szanse na podjęcie pracy przez tę grupę społeczną. Młodzież stanowi bowiem potencjał, od którego zależy przyszłość społeczno-gospodarcza całej Europy. W obliczu negatywnych zmian demograficznych oraz trudności gospodarczych nie można jej lekceważyć, ale należy stworzyć możliwości do wykorzystania potencjału i wiedzy młodego pokolenia, tak aby faktycznie nie było pokoleniem straconym.

Polityka młodzieżowa i ekonomia społeczna w systemie Unii Europejskiej

Młodzież jako grupa społeczna została dostrzeżona w procesie planowania i realizacji polityk wspólnotowych pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku, ale jej powiązanie z polityką zatrudnienia jest widoczne dopiero od niedawna. Podejmowane w ramach Unii działania na rzecz młodzieży początkowo koncentrowały się na obszarach tradycyjnie związanych z młodymi ludźmi, tj. edukacją i kulturą, których ważnym aspektem była wymiana międzynarodowa i integracja międzykulturowa młodych Europejczyków. Świadczą o tym założenia przyjęte w programach *Youth for Europe*⁹

i *European Voluntary Service*¹⁰. Młodzież stała się elementem polityki UE wraz z przyjęciem przez Komisję Europejską (KE) w 2001 r. dokumentu *Biała Księga. Nowe impulsy dla młodzieży*, który można uznać za pierwszy dokument strategiczny w zakresie polityki młodzieżowej, wskazujący nowe obszary dotyczące młodzieży. Wskazano, że powinny stać się one przedmiotem interwencji zarówno instytucji UE, jak i władz państw członkowskich. Do wspomnianych obszarów zaliczono: zatrudnienie, edukację, szkolenia zawodowe, a także sprawy związane z mobilnością (edukacyjną i zawodową) oraz współpracą międzynarodową i zwalczaniem ubóstwa¹¹.

Kolejnym etapem w procesie kształtowania unijnej polityki młodzieżowej i powiązania jej z problemem zatrudnienia było przyjęcie przez Radę Europejską *Europejskiego Paktu na rzecz Młodzieży*¹² w 2005 r. oraz ogłoszenie komunikatu KE pt. *Inwestowanie w młodzież i mobilizowanie jej do działania — strategia UE na rzecz młodzieży z 2009 r.*¹³ W pierwszym z dokumentów jako priorytety działań na rzecz młodzieży wskazano: zatrudnienie, integrację i postęp społeczny, edukację, szkolenia i mobilność oraz godzenie życia rodzinnego z życiem zawodowym¹⁴. W drugim wskazano kierunki działań na rzecz młodzieży aż do 2018 r., które powinny koncentrować się na inwestowaniu w młodzież i mobilizowaniu jej do działania¹⁵.

Równoległe z kształtowaniem się polityki młodzieżowej na poziomie UE tworzony był system ekonomii społecznej. Jednak powiązanie młodzieży z instrumentami ekonomii społecznej przez długi czas nie było w ogóle wskazywane. Istotnym problemem rozwoju ekonomii społecznej w Europie było bowiem silne zróżnicowanie i odmienne doświadczenia państw członkowskich w tym zakresie.

Istotą ekonomii społecznej jest działalność gospodarcza, która poza celami zarob-

kowymi koncentruje się także na wymiarze społecznym realizowanych przedsięwzięć. Upowszechnienie zasad ekonomii społecznej nastąpiło w dziewiętnastowiecznej Francji jako przeciwwaga dla systemu kapitalistycznego, który stał się przyczyną wielu negatywnych zjawisk, jak chociażby wyzysku robotników, narastających dysproporcji i rozwarstwienia struktur społecznych¹⁶. José L. Monzón Campos oraz Rafael Chaves Ávila wskazali, że współczesne podejście do ekonomii społecznej wynika z przyjęcia zasad funkcjonowania kooperatyw, stowarzyszeń wzajemnych i stowarzyszeń, które koncentrowały się na niesieniu pomocy najsłabszym członkom społeczeństwa oraz samopomocy¹⁷. Pierwsze podmioty ekonomii społecznej istniejące w Europie miały zróżnicowane formy i cele prowadzonej działalności. Były to tzw. *friedly societies* w Wielkiej Brytanii, zajmujące się działalnością bankową, pożyczkową i ubezpieczeniową, stowarzyszenia pracownicze, kooperatywy pracowników przemysłowych, kooperatywy rolnicze, kasy wiejskie i banki ludowe w Niemczech¹⁸.

O ekonomii społecznej jako przedmiocie działań instytucji wspólnotowych można mówić w zasadzie od 1989 r., kiedy to Komisja Europejska (KE) wystosowała pierwszy komunikat, w którym wskazała na ważną rolę podmiotów działających w oparciu o idee ekonomii społecznej dla europejskiej gospodarki. Jednocześnie rozpoczęto tworzenie systemu instytucjonalnego, zapoczątkowanego powołaniem w ramach Dyrekcji Generalnej ds. Małych i Średnich Przedsiębiorstw (DG XIII) zespołu ds. ekonomii społecznej. W latach 90. XX w. widoczna była zmiana podejścia do roli tego sektora w europejskim systemie gospodarczym, która wynikała z rosnącej liczby państw członkowskich UE, sytuacji społeczno-gospodarczej Europy oraz rozwoju i możliwości działania sektora społecznego, zwłaszcza w obszarze polityki społecznej i świadczenia usług publicznych¹⁹.

Podmioty ekonomii społecznej, początkowo głównie łączone z działaniami na rzecz wykluczenia społecznego i przeciwdziałaniem marginalizacji społecznej, stopniowo zaczęły być wskazywane także w kontekście aktywnych metod zatrudnienia. Zmianie ulegała też kategoria osób zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją. Do grupy tej coraz częściej zaliczano także młodzież²⁰. W związku z powyższym rola podmiotów ekonomii społecznej została podkreślona w następujących dokumentach KE: komunikacie *Unia Innowacji*²¹, *Europejskiej platformie współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym*²², a także komunikacie Komisji w sprawie pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania *Wspólnie na rzecz nowego wzrostu gospodarczego*²³.

Z czasem możliwości podmiotów ekonomii społecznej zostały docenione również jako narzędzie rynku pracy i poprawy sytuacji gospodarczej UE. W komunikacie Komisji Europejskiej *Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej* wskazano, że w obliczu trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej państw członkowskich UE podmioty ekonomii społecznej z uwagi na ich szczególny charakter — łączenie celów społecznych i gospodarczych — będą odgrywały kluczową rolę w unijnej gospodarce i przyczyniały się do realizacji założeń strategii *Europa 2020*²⁴.

Konsekwencją takiego podejścia było wskazanie podmiotów ekonomii społecznej jako potencjalnej szansy na poprawę sytuacji młodzieży na rynku pracy w nadchodzącym okresie programowania 2014–2020 i deklaracje dotyczące wsparcia tego sektora m.in. środkami pochodzącymi z Europejskiego Funduszu Społecznego. Ponadto, wskazując sektor ekonomii społecznej jako źródło innowacji społecznych i czynnik napędzający zatrudnienie, KE w kwietniu 2012 r. podkreśliła konieczność zobligowania władz państw

członkowskich do wspierania przedsiębiorstw społecznych zakładanych przez młodych ludzi, m.in. poprzez ich dotowanie, odpowiedni system instytucjonalnego wsparcia (instytucje rynku pracy), a także popularyzowanie idei ekonomii społecznej²⁵. Podmioty ekonomii społecznej, jako szansa na poprawę zatrudnienia zwłaszcza „słabszych” grup społecznych (w tym osób młodych), zostały uwzględnione także w komunikacie KE dotyczącym jednolitego rynku pracy i uznane za jego nieodłączny element²⁶.

Młodzież w polskim systemie ekonomii społecznej

Na poziomie UE można mówić o dość stabilnej pozycji ekonomii społecznej, jednak w Polsce nadal sektor ten jest słabo rozpoznawalny, kojarzony przede wszystkim z systemem pomocy społecznej, działaniami aktywizującymi osoby z marginesu społecznego, osoby niepełnosprawne oraz utożsamiany z działalnością organizacji społecznych. Stereotypowe postrzeganie tego sektora powoduje, że zainteresowanie młodzieży jego możliwościami jest niewielkie. Inną przyczyną jest stosunkowo krótki okres działalności podmiotów ekonomii społecznej w Polsce, a także brak edukacji w tym zakresie oraz brak spójnych podstaw prawnych. Problemy te wynikają z braku jednolitej definicji sektora ekonomii społecznej oraz wyraźnego wyodrębnienia jego podmiotów. Dlatego też ekonomia społeczna jest definiowana przez pryzmat formy prawnej (podejścia instytucjonalno-prawne) bądź zasad prowadzonej działalności (podejście normatywne)²⁷. Dla licznych definicji sektora ekonomii społecznej, w nurcie zarówno instytucjonalnym, jak i normatywnym, wspólne pozostają: realizacja celów gospodarczych oraz uwzględnianie aspektów spo-

lecznych, które nie mogą zostać pominięte w pogoni za zyskiem²⁸.

Budowa systemu ekonomii społecznej w Polsce rozpoczęła się w 2008 r. wraz z powołaniem przez Prezesa Rady Ministrów Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej, którego celem było przygotowanie projektu dokumentu strategicznego dotyczącego rozwoju ekonomii społecznej oraz rozwiązań prawnych (m.in. projektu ustawy o przedsiębiorczości społecznej), instytucjonalnych i organizacyjnych, systemu finansowania oraz programu edukacji w zakresie ekonomii społecznej²⁹.

Pierwszy projekt dokumentu strategicznego został przedstawiony w czerwcu 2012 r. Nie spotkał się jednak z przychylnością, zwłaszcza środowisk społecznych. Obecnie konsultowana jest kolejna wersja Krajowego Programu na rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)³⁰. Z uwagi na nadal trwające prace nad dokumentem strategicznym rozwoju sektora ekonomii społecznej w Polsce trudno jednoznacznie określić w jakim stopniu przyjęte rozwiązania okażą się szansą dla młodych ludzi. W uzupełnionej i poddanej pod konsultacje wersji KPRES z 2013 r. znajdują się liczne odniesienia do młodzieży. W ramach priorytetu I — *Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium* — wskazano, iż podmioty te mogą być dla młodych bezrobotnych osób szansą na zdobycie doświadczenia (przez system staży i wolontariatu), zwiększając ich możliwości na rynku pracy³¹. Ponadto, w ramach działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, za konieczne uznano wspieranie solidarności międzypokoleniowej, realizowanej m.in. przez zatrudnienie młodych ludzi i absolwentów w podmiotach ekonomii społecznej i przedsiębiorstwach społecznych. Podkreślono również potrzebę rozwoju podmiotów, które będą w stanie wspierać politykę prorodziną oraz umożliwiać młodym rodzicom wejście lub powrót na rynek

pracy (żłobki, przedszkola, świetlice, kluby dziecięce)³².

Z kolei w ramach priorytetu II — *Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej* — za niezbędne uznano uporządkowanie rozwiązań prawnych, zdefiniowanie podmiotów ekonomii społecznej oraz określenie roli tego sektora w systemie państwowym, jak również stworzenie możliwości prowadzenia spółdzielni socjalnych przez młodzież poszukującą zatrudnienia oraz osoby o niskich zarobkach, jako nowe kategorie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym³³.

Natomiast w ramach priorytetu IV — *Włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym* — podniesiona została kwestia edukacji w zakresie ekonomii społecznej, rozwoju przedsiębiorczości oraz możliwości wykorzystania tych podmiotów w działaniach na rzecz rozwoju wspólnot lokalnych i regionalnych³⁴. Założenia tego priorytetu są zbieżne z kierunkami priorytetu V — *Edukacja dla ekonomii społecznej*. Młodzież postrzega się tu jako podmiot aktywnych działań edukacyjnych i informacyjnych realizowanych przez sektor publiczny (samorządy, instytucje rynku pracy) i społeczny, jako warunek rozwoju ekonomii społecznej w Polsce. Wskazano także na konieczność wprowadzenia podstaw ekonomii społecznej do programów nauczania w szkołach i ośrodkach akademickich. Ważne jest również skoordynowanie systemu staży i praktyk oraz szkolnictwa zawodowego z sektorem ekonomii społecznej oraz stworzenie warunków do zakładania podmiotów ekonomii społecznej przez młodych (start-upy, podmioty eksperymentalne np. w ramach inkubatorów działających przy ośrodkach naukowych). W realizacji działań edukacyjnych należy zaangażować samorządy, instytucje oświatowe i kulturalne oraz partnerstwa międzysektorowe. Celem podejmowanych inicjatyw powinno

być dotarcie do młodzieży z ofertą ekonomii społecznej m.in. przez system grantowy (pozwalający na tworzenie podmiotów w tym sektorze), portale informacyjne czy centra młodzieżowe³⁵.

Podsumowanie

Czy ekonomia społeczna będzie szansą dla młodych ludzi, umożliwiającą zdobywanie doświadczenia i umiejętności niezbędnych na rynku pracy? Czy stanie się alternatywą dla tradycyjnego rynku pracy i rozwiązaniem pośrednim pomiędzy zatrudnieniem a działalnością gospodarczą na własny rachunek? Obserwacja zmian w zakresie budowy sektora ekonomii społecznej w Polsce i rozwiązań w innych państwach europejskich pozwala stwierdzić, że sektor ten może być atrakcyjny dla młodzieży. Obecnie w państwach Unii Europejskiej (choć dominują tu państwa tzw. starej Unii) liczba podmiotów sektora ekonomii społecznej szacowana jest na około 2 mln instytucji, które łącznie zatrudniają 11 mln osób. Stanowi to 6% mieszkańców UE w wieku produkcyjnym, z czego 70% jest zatrudnionych w organizacjach typu non profit, 26% w kooperatywach, a 3% w podmiotach typu *mutuals* (towarzystwa wzajemne). Podmioty tego sektora działają we wszystkich branżach gospodarki, jak chociażby bankowość, ochrona konsumentów, środowiska, zdrowie czy opieka społeczna, co oznacza, że również młodzi ludzie mogą znaleźć w nich dla siebie miejsce odpowiadające ich zainteresowaniom i wykształceniu³⁶.

Pozytywnie należy ocenić fakt, że przygotowywane (obecnie konsultowane) dokumenty strategicznego rozwoju sektora ekonomii społecznej wskazują młodzież jako ważny element jego przyszłości i funkcjonowania, a także dostrzegają i akcentują potrzebę kształcenia młodych ludzi w tej sferze. Jednocześnie w dalszym ciągu widoczny

jest brak koordynacji działań podejmowanych w Polsce na rzecz młodzieży, która dopiero zaczyna funkcjonować w świadomości decydentów jako grupa społeczna ważna dla przyszłości państwa i jego rozwoju.

O ile na poziomie UE można mówić o spójnej polityce młodzieżowej, która jest silnie powiązana z działaniami na rzecz poprawy zatrudnienia młodych, a jednocześnie z systemem ekonomii społecznej, uważanym za instrument aktywizacji zawodowej i społecznej, o tyle w przypadku Polski należałoby mówić raczej o próbach tworzenia takiej polityki. Konsultowany — równoległe z projektem KPRES — strategiczny dokument działań rządu na rzecz młodzieży Rządowy Program na rzecz Młodzieży — Aktywna Młodzież³⁷, mimo iż wskazuje na podobne (jak w KPRES) uwarunkowania sytuacji młodzieży w Polsce i konieczność wprowadzenia podobnych działań interwencyjnych, nie wymienia wprost ekonomii społecznej i możliwości wykorzystania jej potencjału w kontekście poprawy sytuacji młodzieży na rynku pracy oraz zwiększenia poziomu aktywności społecznej młodych ludzi. Paradoksalnie obydwa dokumenty powstają w ramach pracy zespołów funkcjonujących przy Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, a jednostka ta jest wskazywana jako główny element systemu koordynacji działań i monitoringu, zarówno w realizacji działań wskazanych w KPRES, jak i w programie Aktywna Młodzież³⁸.

Niezbędne są zatem działania koordynacyjne w zakresie inicjatyw podejmowanych na rzecz młodych ludzi i sprzężenie polityk sektorowych tworzonych i realizowanych na poziomie centralnym. Z uwagi na specyfikę działań sektora ekonomii społecznej, które najpełniej realizują się w wymiarze lokalnym, nie można pomijać innych podmiotów funkcjonujących w tym środowisku (samorządy, instytucje edukacyjne i oświatowe, podmioty rynku pracy). Konieczna jest także współ-

praca z sektorem pozarządowym, który jest naturalnym obszarem powstawania podmiotów ekonomii społecznej, a jednocześnie angażuje się w działania na rzecz młodych ludzi, znając ich problemy, oczekiwania i trudności, z którymi spotykają się na co dzień. Niezwykle istotnym elementem jest edukacja i popularyzacja możliwości podmiotów ekonomii społecznej. Słaba rozpoznawalność oraz utożsamianie ich ze środowiskami margina-

lizowanymi, niezaradnymi i wykluczonymi powoduje, że podmioty te nie są traktowane jako potencjalne miejsce zatrudnienia ani też jako partner dla samorządów czy podmiotów sektora gospodarczego. Z pewnością rozwoju podmiotów tego typu nie ułatwia brak regulacji prawnych oraz kompleksowego (krajowego) systemu monitoringu i ewidencji podmiotów ekonomii społecznej oraz ich działań.

¹ M. Boni (red.), *Młodzież 2011*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011, s. 145, http://zds.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/mlodzi_2011_printerfriendly.pdf (dostęp: 12.11.2013).

² K. Dzwonkowska-Godula, *Rozwiązania ułatwiające kobietom powrót do pracy i łączenie aktywności w sferze rodzinnej i zawodowej*, [w:] J. Czernecka, K. Dzwonkowska-Godula, P. Woszczyk, *Mama w pracy. Społeczne uwarunkowania powrotu kobiet na rynek pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka*, Łódź 2009, s. 156–160.

³ Young people and NEETs, European Monitoring Centre on Change, <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/labourmarket/youth.htm> (dostęp: 12.11.2013).

⁴ M. Mascherini, L. Salvatore, A. Meierkord, J. Jungblut, *NEETs. Young People not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe*, Luxembourg 2012, s. 2–3.

⁵ M. Samek Lodovici, R. Semenza, *The European comparison. Precarious work and high-skilled youth in Europe*, [w:] *idem* (red.), *Precarious Work and High-Skilled Youth in Europe*, Milano 2012, s. 11–23.

⁶ M. Boni (red.), *op. cit.*, s. 153. Por. także W. Smoczyński, *Prekariusze wszystkich krajów. Prekariat: młodzi, bez perspektyw*, *Nowa klasa społeczna*, „Polityka” nr 37 (2824), 7.09.2011, <http://www.polityka.pl/swiat/analizy/1519162,1,prekariat-mlodzi-bez-perspektyw-nowa-klasa-spoeczna.read> (dostęp: 12.11.2013).

⁷ A. Zygierewicz, *Migracje młodych, wykształconych ludzi poza Unię Europejską*, „Analizy Biura Analiz Sejmowych” 2012, nr 5 (72), [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/901F3BD9D00A99E5C12579D-7004534DC/\\$file/Analiza_%20BAS_2012_72.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/901F3BD9D00A99E5C12579D-7004534DC/$file/Analiza_%20BAS_2012_72.pdf) (dostęp: 12.11.2013).

⁸ M. Boni (red.), *op. cit.*, s. 77–81.

⁹ European Commission White Paper. *A new impetus for European youth*, European Commission, COM (2001) 681, Brussels, 21.11.2001, s. 63–64.

¹⁰ D. Braziewicz, M. Francard, S. Jedra (red.), *Let's Begin EVS Chain Reaction*, Stowarzyszenie Promocji Wollontariatu, Warszawa 2012, http://issuu.com/spw-warszawa/docs/spw_lets_begin_issue (dostęp: 12.11.2013).

¹¹ European Commission White Paper..., s. 6.

¹² European Youth Pact, European Council, Brussel 25.03.2005, [http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/files.nsf/0/82A35FBFD8D13DFFC1256FE90043ADE3/\\$file/YouthPact_Mar05.pdf](http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/files.nsf/0/82A35FBFD8D13DFFC1256FE90043ADE3/$file/YouthPact_Mar05.pdf) (dostęp: 12.11.2013).

¹³ Inwestowanie w młodzież i mobilizowanie jej do działania: Strategia UE na rzecz młodzieży — odnowiona otwarta metoda koordynacji na potrzeby wyzwań i możliwości stojących przed młodzieżą, Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM (2009) 200, wersja ostateczna, Bruksela 27.04.2009.

¹⁴ *Polityka młodzieżowa Unii Europejskiej*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2007, s. 8, [http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/B075C64AEC007769C125726C005D9D54/\\$file/broszura_mlodzi_Q.indd.pdf](http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/B075C64AEC007769C125726C005D9D54/$file/broszura_mlodzi_Q.indd.pdf) (dostęp: 12.11.2013).

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ B. Szopa, *Teorie ekonomiczne a ekonomia społeczna*, [w:] M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur (red.), *Wokół ekonomii społecznej*, Kraków 2012, s. 13.

¹⁷ J.L. Monzón Campos, R. Chaves Ávila, *The Social Economy in European Union*, Brussel 2012, s. 11.

¹⁸ Por. A. Kołomycew, *Budowa systemu ekonomii społecznej jako warunek realizacji nowego modelu polityki społecznej*, [w:] P. Grat (red.), *Od kwestii robotniczej do nowoczesnej kwestii socjalnej. Studia z polskiej polityki społecznej w XX i XXI wieku*, Rzeszów 2013, s. 109–110.

¹⁹ *Ibidem*, s. 112–117.

²⁰ G. Paolini, *Youth social exclusion and lessons from youth work. Evidence from literature and surveys*, European Commission, s. 14–15, <http://ec.europa.eu/youth/documents/eurydice-study-social-exclusion-2013.pdf> (dostęp: 12.11.2013).

²¹ Projekt przewodni strategii „Europa 2020 — Unia innowacji”, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2010) 546, Bruksela 6.10.2010.

²² Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2010) 758, Bruksela 16.12.2010.

²³ Akt o jednolitym rynku. Dwanaście dźwigni na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania „Wspólnie na rzecz nowego wzrostu gospodarczego”, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, wersja ostateczna, KOM (2011) 206, Bruksela 13.04.2011.

²⁴ Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2011) 682, Bruksela 25.10.2011.

²⁵ W kierunku odnowy gospodarczej sprzyjającej zatrudnieniu, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2012) 173, Bruksela 18.04.2012, s. 5.

²⁶ Akt o jednolitym rynku..., s. 17–19.

²⁷ Por. J. Hausner, *Ekonomia społeczna jako kategoria rozwoju*, [w:] idem (red.), *Ekonomia społeczna a rozwój*, Kraków 2008, s. 11.

²⁸ Por. A. Grzybowska, J. Ruszewski, *Ekonomia społeczna w teorii i praktyce*, Suwałki 2010, s. 13–21.

²⁹ Zarządzenie nr 141 Prezesa Rady Ministrów z dnia 15.12.2008 r. w sprawie Zespołu do spraw Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej. Zob. także: *Projekt: Zespół ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej*, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433512?projekt=433512> (dostęp: 12.11.2013).

³⁰ *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej*, Projekt z 16.09.2013 r., MPiPS, Warszawa 2013, <http://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/organizacje-pozarzadowe/art,6374,konsultacje-krajowego-programu-rozwoju-ekonomii-spoecznej.html> (dostęp: 12.11.2013).

³¹ *Ibidem*, s. 49–50.

³² *Ibidem*, s. 52–54.

³³ *Ibidem*, s. 55–56.

³⁴ *Ibidem*, s. 69.

³⁵ *Ibidem*, s. 75–77.

³⁶ Social economy, European Commission, <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/> (dostęp: 29.11.2013).

³⁷ Projekt programu Aktywna Młodzież został opracowany przez Zespół ds. Polityki na Rzecz Młodzieży Rady Działalności Pożytku Publicznego i ma stanowić kontynuację pierwszego dokumentu strategicznego na rzecz młodzieży „Strategia państwa dla młodzieży na lata 2003–2012”, zob. *Rządowy Program na Rzecz Młodzieży — Aktywna Młodzież*, Projekt z dnia 16.09.2013 r., Zespół ds. Młodzieży Rady Działalności Pożytku Publicznego, MPiPS, Warszawa 2013.

³⁸ *Krajowy Program...*, s. 79. Por. *Rządowy Program na Rzecz...*, s. 10.

Bibliografia

- Akt o jednolitym rynku. Dwanaście dźwigni na rzecz pobudzenia wzrostu gospodarczego i wzmocnienia zaufania „Wspólnie na rzecz nowego wzrostu gospodarczego”, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, wersja ostateczna, KOM (2011) 206, Bruksela 13.04.2011.
- Boni M. (red.), *Młodzi 2011*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011, http://zds.kprm.gov.pl/sites/default/files/pliki/mlodzi_2011_printerfriendly.pdf (dostęp: 12.11.2013).
- Braziewicz D., Francard M., Jedra S. (red.), *Let's Begin EVS Chain Reaction*, Stowarzyszenie Promocji Wolontariatu, Warszawa 2012, http://issuu.com/spw-warszawa/docs/spw_lets_begin_issue (dostęp: 12.11.2013).
- Dzwonkowska-Godula K., *Rozwiązania ułatwiające kobietom powrót do pracy i łączenie aktywności w sferze rodzinnej i zawodowej*, [w:] J. Czernecka, K. Dzwonkowska-Godula, P. Woszczyk, *Mama w pracy. Społeczne uwarunkowania powrotu kobiet na rynek pracy po przerwie związanej z wychowaniem dziecka*, HRP, Łódź 2009.
- European Commission White Paper. A new impetus for European youth, European Commission, COM (2001) 681, Brussels, 21.11.2001.
- European Youth Pact, European Council, Brussel 25 march 2005, [http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/files.nsf/0/82A35FBFD8D13DFFC1256FE90043ADE3/\\$file/YouthPact_Mar05.pdf](http://archiwum-ukie.polskawue.gov.pl/HLP/files.nsf/0/82A35FBFD8D13DFFC1256FE90043ADE3/$file/YouthPact_Mar05.pdf) (dostęp: 12.11.2013).
- Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym: europejskie ramy na rzecz spójności społecznej i terytorialnej, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2010) 758, Bruksela 16.12.2010.
- Grzybowska A., Ruszewski J., *Ekonomia społeczna w teorii i praktyce*, Centrum Aktywności Społecznej PRY-ZMAT, Suwałki 2010.
- Hausner J., *Ekonomia społeczna jako kategoria rozwoju*, [w:] idem (red.), *Ekonomia społeczna a rozwój*, MSAP UE, Kraków 2008.
- Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej. Budowanie ekosystemu sprzyjającego przedsiębiorstwom społecznym w centrum społecznej gospodarki i społecznych innowacji, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2011) 682, Bruksela 25.10.2011.
- Inwestowanie w młodzież i mobilizowanie jej do działania: strategia UE na rzecz młodzieży — odnowiona otwarta metoda koordynacji na potrzeby wyzwań i możliwości stojących przed młodzieżą, Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, KOM (2009) 200, wersja ostateczna, Bruksela 27.04.2009.
- Kołomycew A., *Budowa systemu ekonomii społecznej jako warunek realizacji nowego modelu polityki społecznej*, [w:] P. Grat (red.), *Od kwestii robotniczej do nowoczesnej kwestii socjalnej. Studia z polskiej polityki społecznej w XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, projekt z 16 września 2013 r., MPiPS, Warszawa 2013, <http://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/organizacje-pozarzadowe/art,6374,konsultacje-krajowego-programu-rozwoju-ekonomii-spoecznej.html> (dostęp: 12.11.2013).
- Mascherini M., Salvatore L., Meierkord A., Jungblut J., *NEETs. Young People not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Luxembourg 2012.
- Monzón Campos J.L., Chaves Ávila R., *The Social Economy in European Union*, European Economic and Social Committee, Brussel 2012.
- Paolini G., *Youth social exclusion and lessons from youth work, Evidence from literature and surveys*, European Commission, <http://ec.europa.eu/youth/documents/eurydice-study-social-exclusion-2013.pdf> (dostęp: 12.11.2013).
- Polityka młodzieżowa Unii Europejskiej*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2007, [http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/B075C64AEC007769C125726C005D9D54/\\$file/broszura_mlodzi_Q.indd.pdf](http://www.cie.gov.pl/HLP/files.nsf/0/B075C64AEC007769C125726C005D9D54/$file/broszura_mlodzi_Q.indd.pdf) (dostęp: 12.11.2013).

- Projekt przewodni strategii „Europa 2020 — Unia innowacji”, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2010) 546, Bruksela 6.10.2010.
- Projekt: Zespół ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433512?projekt=433512> (dostęp: 12.11.2013).
- Rządowy Program na rzecz Młodzieży — Aktywna Młodzież, Projekt z dnia 16.09.2013 r., Zespół ds. Młodzieży Rady Działalności Pożytku Publicznego, MPiPS, Warszawa 2013.
- Samek Lodovici M., Semenza R., *The European comparison. Precarious work and high-skilled youth in Europe*, [w:] *idem* (red.), *Precarious Work and High-Skilled Youth in Europe*, Franco Angeli s.r.l., Milano 2012.
- Smoczyński W., *Prekariusze wszystkich krajów. Prekariat: młodzi, bez perspektyw. Nowa klasa społeczna*, „Polityka” nr 37 (2824), 7.09.2011, <http://www.polityka.pl/swiat/analizy/1519162,1,prekariat-mlodzi-bez-perspektyw-nowa-klasa-spoeczna.read> (dostęp: 12.11.2013).
- Social economy, European Commission, <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/29.11.2013>.
- Szopa B., *Teorie ekonomiczne a ekonomia społeczna*, [w:] M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur (red.), *Wokół ekonomii społecznej*, MSAP UE, Kraków 2012.
- W kierunku odnowy gospodarczej sprzyjającej zatrudnieniu, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, KOM (2012) 173, Bruksela 18.04.2012.
- Young people and NEETs, European Monitoring Centre on Change, <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/labourmarket/youth.htm> (dostęp: 12.11.2013).
- Zarządzenie nr 141 Prezesa Rady Ministrów z dnia 15.12.2008 r. w sprawie Zespołu do spraw Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej.
- Zygierewicz A., *Migracje młodych, wykształconych ludzi poza Unię Europejską*, Analizy Biura Analiz Sejmowych, 2012, nr 5 (72), [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/901F3BD9D00A99E5C12579D7004534DC/\\$file/Analiza_%20BAS_2012_72.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/901F3BD9D00A99E5C12579D7004534DC/$file/Analiza_%20BAS_2012_72.pdf) (dostęp: 12.11.2013).

Social economy as an instrument of professional activation of youth. The analysis of systematic solutions

Summary

The aim of the paper is to diagnose and analyze the solutions adopted by the institutions of the European Union in the field of youth policy and social economy and recognize the activities implemented in Poland in the mentioned areas. The main focus of the analytical work and evaluation process involves issue related to two dimensions: youth problems connected with the labor market and possibility of using social economy to overcome the difficult social situation of young people. The major claim put forward in the paper concerns an inadequacy of regulations, lack of coordination of the youth activities implemented by the public institutions and low awareness of the possibilities offered by social economy sector that can be observed in Poland. The analytical and evaluative work carried out in the paper is based mainly on existing data contained in legal acts, strategic documents and policy reports. Literature of the subject, both Polish and foreign, forms the background and a reference point for the paper's contents and conclusions.

Słowa kluczowe: ekonomia społeczna, polityka młodzieżowa, przedsiębiorczość społeczna, zatrudnienie młodzieży

Keywords: social economy, youth policy, social entrepreneurship, youth employment